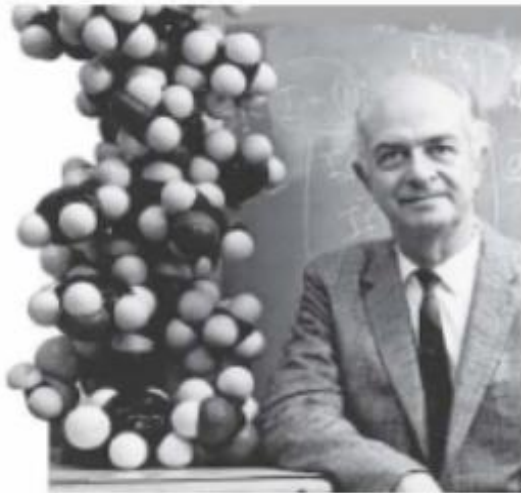

MAKROMOLEKÜLLERİN YAPI VE İŞLEVLERİ

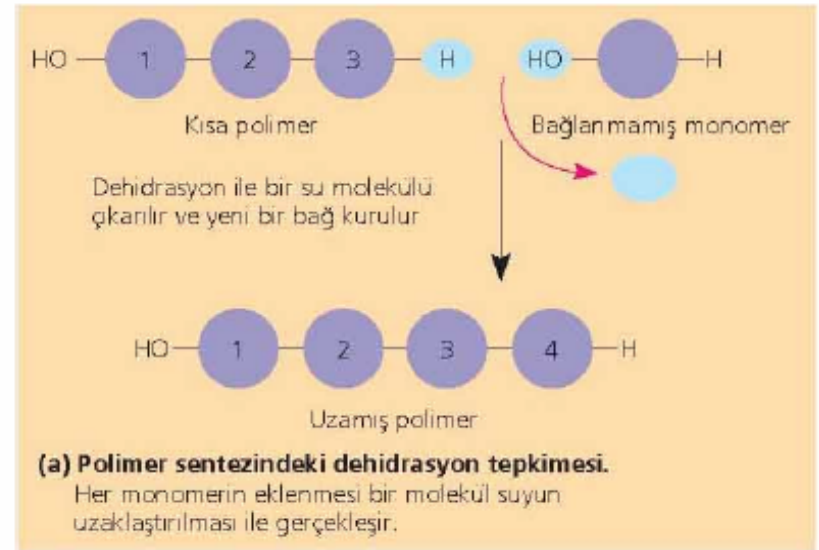
Polimerlerin yapısı

- ❑ Polimer, birbirinin aynısı veya benzeri yapıtaşlarının kovalent bağlarla bağlanarak oluşturdukları uzun bir moleküldür.
- ❑ Polimerlerin yapıtaşı olarak görev yapan küçük moleküllere monomer adı verilir.

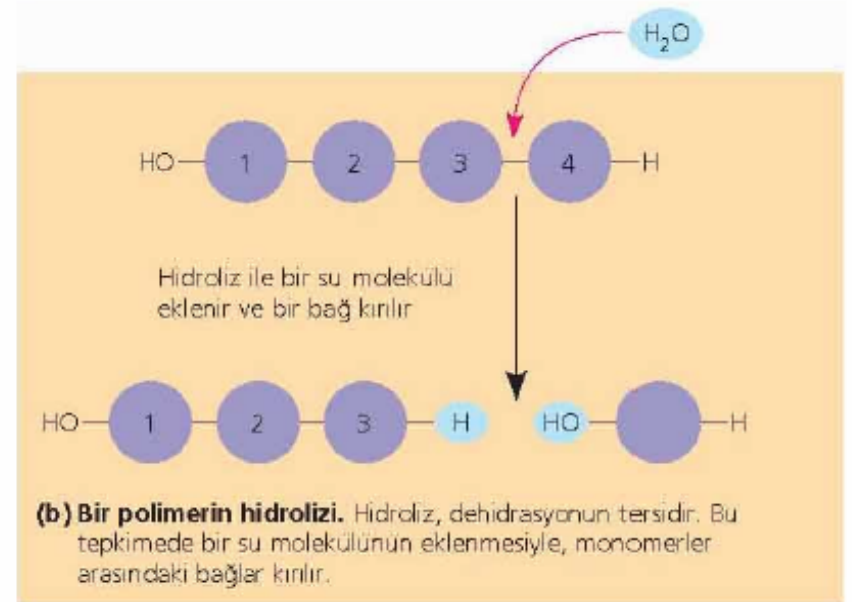
Kondensasyon tepkimesi

- İki monomer arasında bir bağ kurulduğunda, her monomer, kaybedilen su molekülünün belirli bir parçasını sağlar.
- Su kaybından dolayı bu tepkimelere kondensasyon ya da dehidrasyon tepkimesi adı verilir.

Hidroliz

- Dehidrasyon tepkimesinin tersine işleyen bir olaydır.
- Bir su molekülünün eklenmesi ile monomerler arasındaki bağ kırılır.
- Sindirim, vücutta gerçekleşen hidrolize bir örnektir.

Polimer çeşitliliğinin kaynağı

- Kısıtlı sayıda monomer ile çok büyük çeşitlilikte polimerlerin yapılabilmesi, alfabedeki 29 harf ile yüz binlerce sözcüğün kurulmasına benzer.
- Buradaki başarının sırrı, düzenlenme yani birimlerin diziliş sirasındaki farklılıktır.

Karbohidratlar

- Hem şeker hem de bunların polimerlerini içerirler.
- En basit karbohidratlar monosakkaritlerdir (basit şekerler).
- Disakkaritler ise iki şeker molekülünün birleşmesi ile oluşur.
- Polisakkaritlerin yapısında çok sayıda şeker molekülü bulunur.

Monosakkaritler

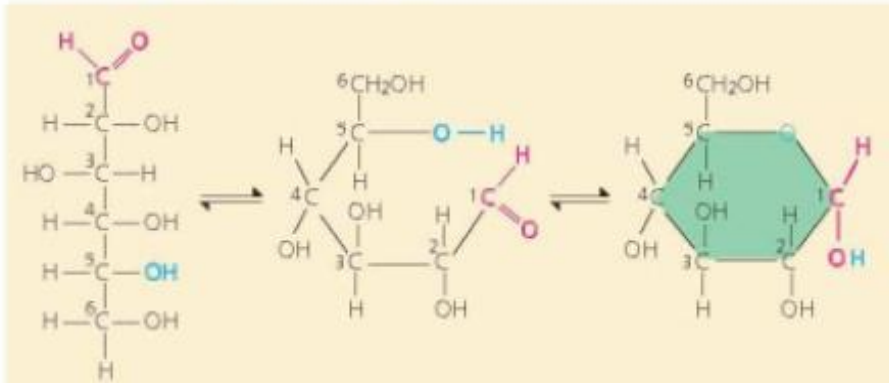
- Genel olarak CH₂O'nun katları şeklinde ifade edilirler.
- En yaygın olanı glukoz'dur (C₆H₁₂O₆).
- Bu bileşikler, karbonil grubunun yerleşimine göre aldoz (aldehit şeker) ya da ketoz (keton şeker) adını alırlar.
- Altı karbonlu şekerlere heksoz (glukoz, fruktoz v.b.) ve beş karbonlu şekerlere pentoz (riboz, ribuloz v.b.) adı verilir.
- Glukoz ve galaktoz birbirinin yapısal izomeridir.

	Trioş şekerler ($C_3H_6O_3$)	Pentoz şekerler ($C_5H_{10}O_5$)	Hekzos şekerler ($C_6H_{12}O_6$)	
Aldozlar	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{O} \\ \diagdown \quad // \\ \text{C} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H} \end{array} $ <p>Gliseraldehit</p>	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{O} \\ \diagdown \quad // \\ \text{C} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H} \end{array} $ <p>Riboz</p>	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{O} \\ \diagdown \quad // \\ \text{C} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{HO}-\text{C}-\text{H} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H} \end{array} $ <p>Glukoz</p>	$ \begin{array}{c} \text{H} \quad \text{O} \\ \diagdown \quad // \\ \text{C} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{HO}-\text{C}-\text{H} \\ \\ \text{HO}-\text{C}-\text{H} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H} \end{array} $ <p>Galaktoz</p>
Ketozlar	$ \begin{array}{c} \text{H} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{C}=\text{O} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H} \end{array} $ <p>Dihidroksiaseton</p>	$ \begin{array}{c} \text{H} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{C}=\text{O} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H} \end{array} $ <p>Ribuloz</p>	$ \begin{array}{c} \text{H} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{C}=\text{O} \\ \\ \text{HO}-\text{C}-\text{H} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H}-\text{C}-\text{OH} \\ \\ \text{H} \end{array} $ <p>Fruktoz</p>	

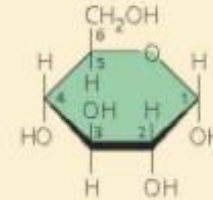

Monosakkaritler

- Glikoz molekülleri diğer birçok şeker gibi halkasal yapılar oluştururlar.

(a) Doğrusal ve halkasal formlar. Doğrusal ve halkasal yapılar arasındaki kimyasal denge, büyük ölçüde halka oluşumu yönündedir. Glukoz halkasının oluşumu için, 1 no.lu karbon 5 no.lu karbona bağlı oksijene bağlanır.

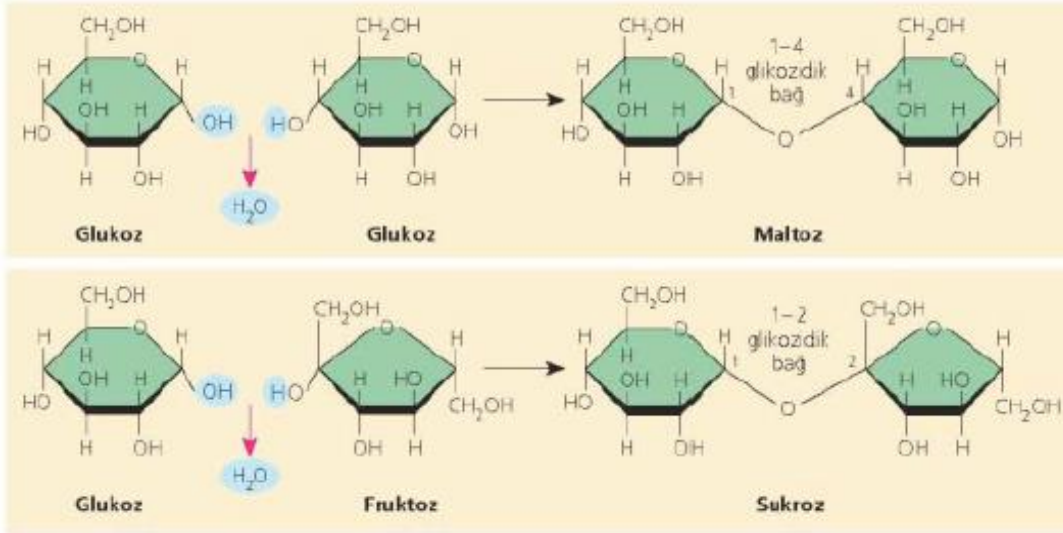
(b) Kısaltılmış halka yapısı. Halkadaki karbonlar gösterilmemiştir. Kalın olarak gösterilen halka kenarları, halkanın bize yakın olan kısmını göstermektedir. Halkaya bağlı olan bileşenler, halka düzleminin altında ya da üstünde yer alırlar.

Monosakkaritlerin önemi

- Monosakkaritler (özellikle de glukoz) hücreler için temel besindir.
- Hücre solunumunda glukoz moleküllerinde depo edilmiş olan enerji açığa çıkarılır.
- Aminoasitler ve yağlar gibi küçük organik moleküllerin sentezlenebilmesi için hammadde olarak iş görürler.

Disakkaritler

- ❑ İki monosakkaritin glikozidik bağ ile birleşmesi ile oluşurlar.
- ❑ Bitkilerin yapraklarından köklere ve fotosentetik olmayan diğer organlara aktardıkları karbohidratlar sukroz halindedir.

(a) Maltozun dehidrasyon sentezi. İki glukoz biriminin bağlanması maltoz oluşturur. Glikozidik bağ birinci glukozun 1 no'lu karbonunu, ikinci glukozun 4 no'lu karbonuna bağlar. Glukoz monomerlerinin farklı bir biçimde bağlanmasıyla farklı bir disakkarit ortaya çıkar.

(b) Sukrozun dehidrasyon sentezi. Sükroz glukoz ve fruktozdan oluşan bir disakkarittir. Fruktoz da glukoz gibi bir hekzoz olmakla birlikte, beş kenarlı bir halka oluşturur.

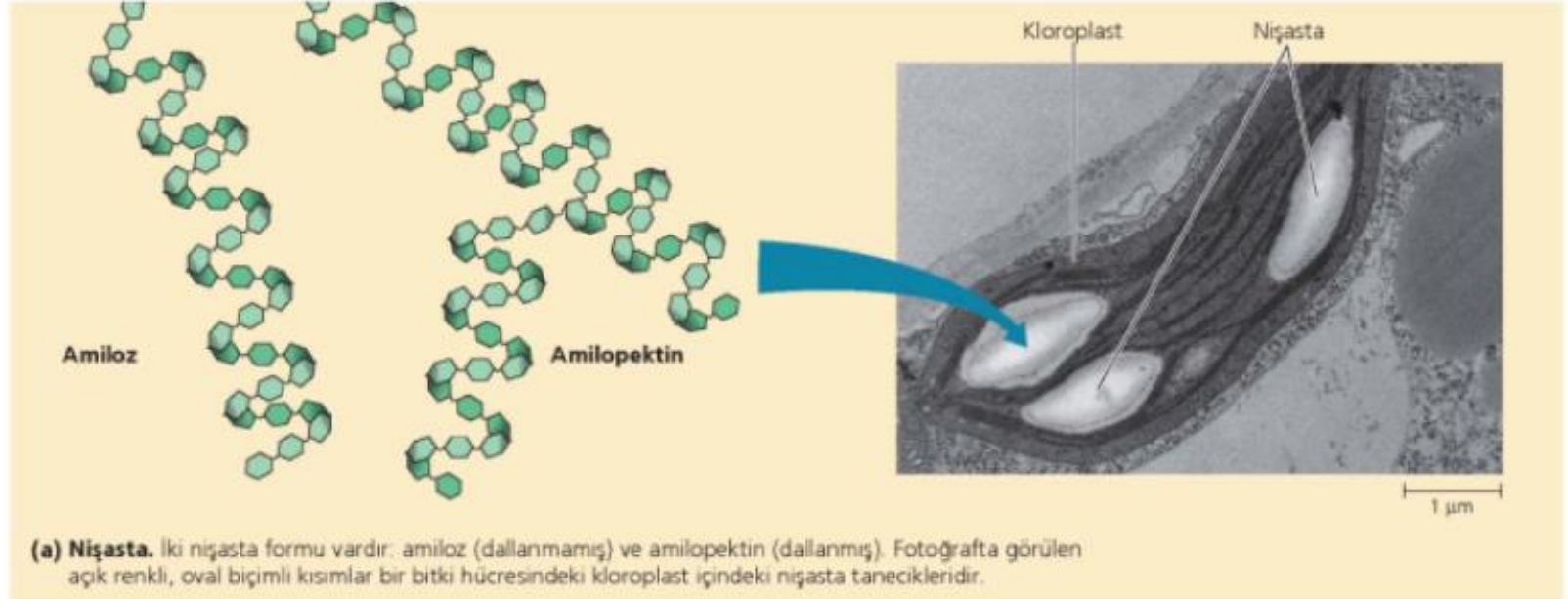
Polisakkaritler

- Yüzlerce ya da binlerce monosakkaritin glikozidik bağlarla bağlanarak oluşturdukları polimerlerdir.
- Fonksiyonlarına göre iki kategoride incelemek mümkündür.
  - Depo polisakkaritler (nişasta ve glikojen)
  - Yapısal polisakkaritler (selüloz ve kitin)

Nişasta

- Sadece glukoz monomerlerinden oluşur.
- Bitkilerde plastidler içinde depolanır.
- Fazla glukoz nişasta şeklinde depo edilir.
- İnsan ve birçok hayvan nişastayı hidroliz edebilir.

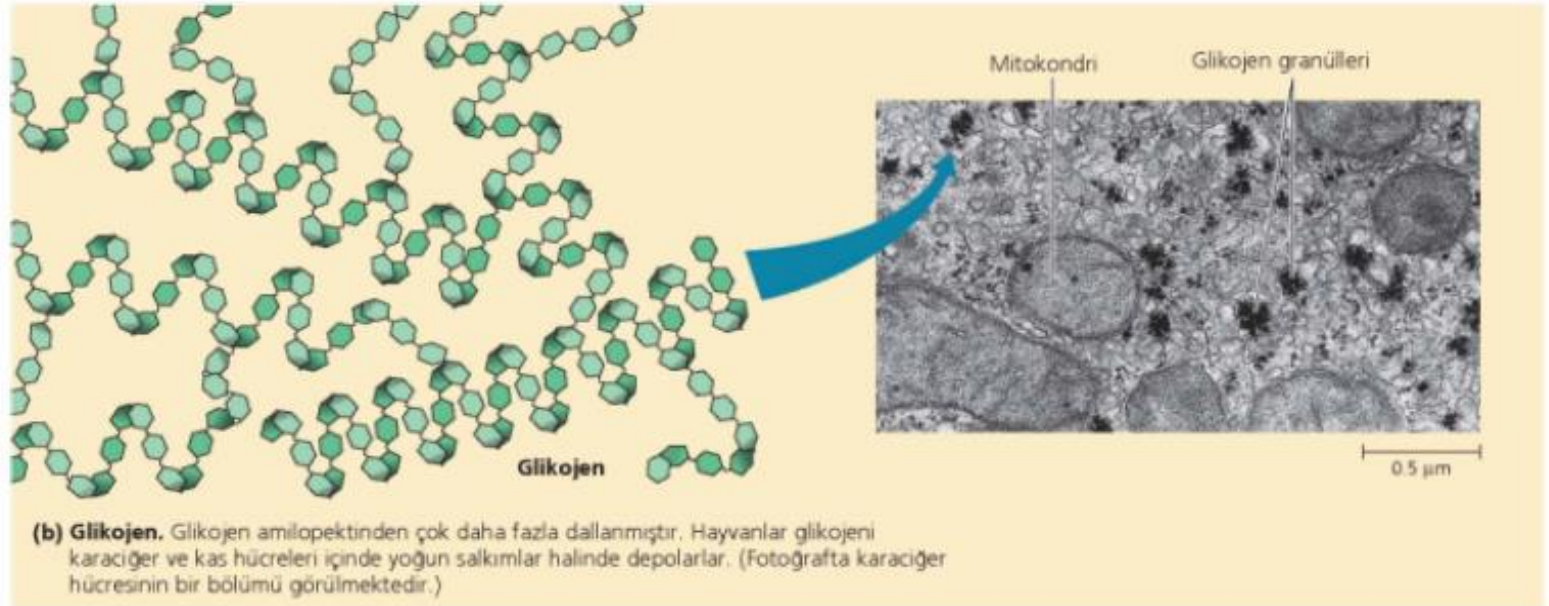
Nişasta

Glikojen

- Nişastaya göre dallanmış olan glukoz polimeridir.
- İnsan ve diğer omurgalıların karaciğer ve kas hücrelerinde depolanır.
- Şeker gereksinimi arttığında hidroliz edilerek glukoz açığa çıkarılır.
- Beslenilmediği zaman glikojen insanlarda bir günde tüketir.

Glikojen

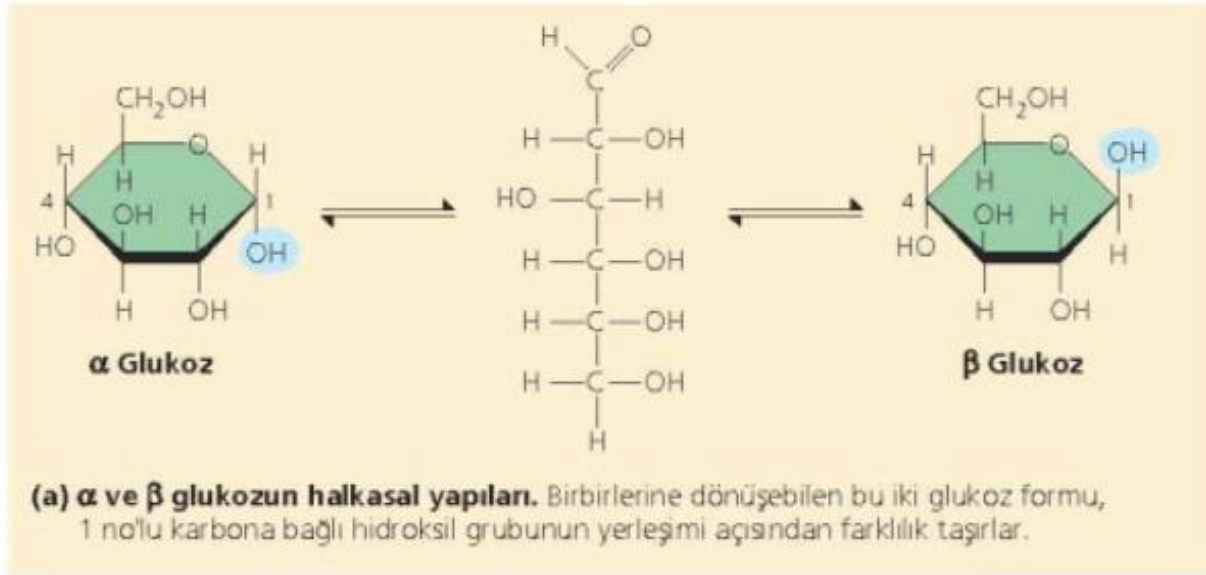

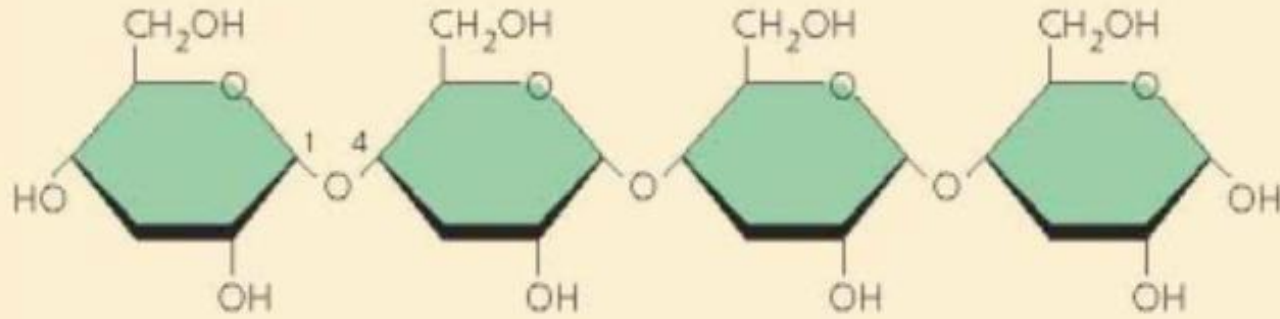

Selüloz

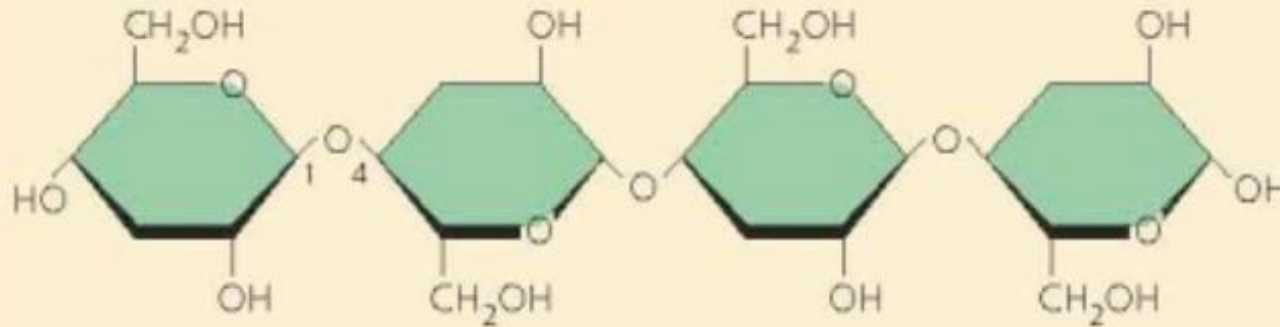
- Bitki hücrelerini çevreleyen sert duvarın bileşenidir.
- Yeryüzünde en bol bulunan bileşiktir.
- Glukozun farklı bir halkasal formundan oluşmuştur (b-glukoz).
- Bu özelliği ile nisaştadan ayrılır.

Selüloz

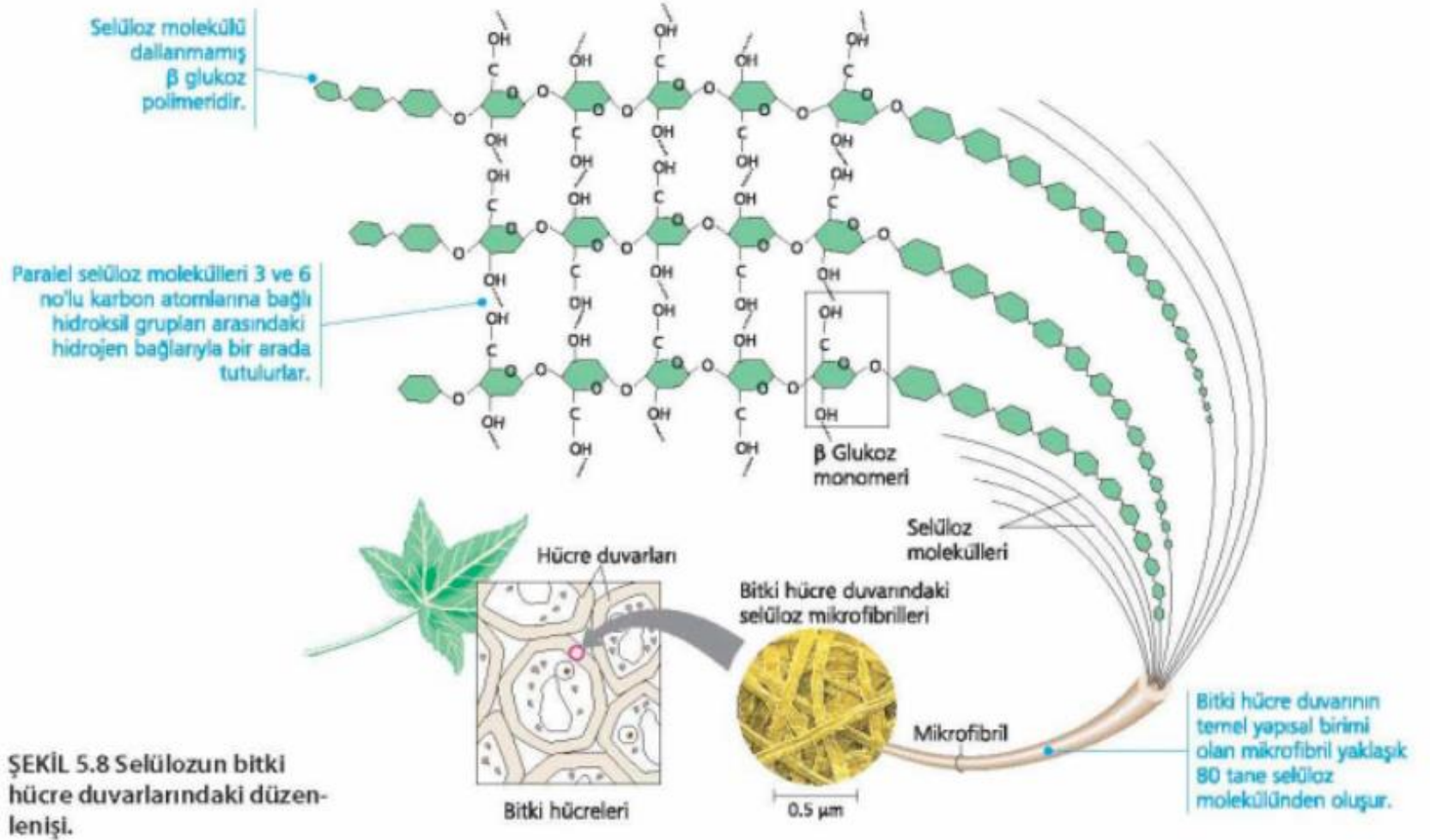
(b) Nişasta: α glukoz monomerlerinin 1-4 bağı.

(c) Selüloz: β glukoz monomerlerinin 1-4 bağı. Halkaları birleştiren bağların açısı, her iki glukoz monomerinden birisinin "baş aşağı" olmasına neden olur.

Selüloz

- Nişasta molekülü büyük oranda sarmal yapıda iken selüloz molekülü doğrusal bir yapıdadır.
- Birbirine paralel yerleşen zincirlerin OH grupları arasında hidrojen bağı oluşur.
- Bu paralel molekül demetlerine mikrofibril adı verilir.

ŞEKİL 5.8 Selülozun bitki hücre duvarlarındaki düzenlenişi.

Selüloz

- Az sayıda organizma selülozu sindirebilen enzimlere sahiptir.
- Selüloz lifleri sindirim kanalını döşeyen hücreleri mukus salgılaması için uyarır.
- Dolayısı ile sağlıklı bir diyet için gereklidir.
- Sığırlar ve termitler, selülozu parçalayabilen bakteriler ile simbiyotik yaşadıkları için bu besinden faydalanabilirler.

Kitin

- Eklembacaklıların dış iskeletini oluşturur.
- Saf kitin deri gibi yumuşaktır.
- Kalsiyum karbonat tuzu ile sertleşir.
- Kitini oluşturan glukoz monomerlerinde azot içeren bir yan grup bulunur.

